

Ertsrudberget

*

Referanse:

Gammelmo Ø. 2017. Naturverdier for lokalitet Ertsrudberget, registrert i forbindelse med prosjekt Frivilligvern 2016. NaRIN faktaark. BioFokus. (Weblink: <http://borchbio.no/narin/?nid=5925>)

Referansedata

Fylke: Akershus
Kommune: Nes
H.o.h.: 300-415moh
Areal: 1234 daa

Prosjektilhørighet: Frivilligvern 2016
Inventør: OGA
Vegetasjonsone: sørboreal 100%
Vegetasjonseksjon: OC-Overgangsseksjon

Sammendrag

Området ligger på og rundt toppen Ertsrudberget på grensen mellom Nes og Sør-Odal kommuner. Avgrenset område omfatter kun areal i Nes kommune og omfatter et område med eldre granskog.

Vegetasjonen preges av fattige til intermediære skog- og til dels myrtyper. Terrenget er stedvis bratt og kupert og består av en mosaikk av skogdekte liser, myrer, fuktdrag og mer åpen skog på kollene. Blåbærskog er den dominerende vegetasjonstypen, med noe innslag av lavskog, bærlyngskog og fattig myrvegetasjon. Mer sparsomt forekommer småbregneskog. Åpent berg/rasmark forekommer også vanlig. Skogen er dominert av gran, men på topp-partiet finnes innslag av furuskog. Furuskogen er av små til middels store dimensjoner. Myrene er av fattige typer og er til dels dekket av trær.

Det finnes et middels antall gammelskogsarter som er svake til middels gode signalarter. I tillegg finnes det noen rødlistede arter, alle i kategori NT.

Området har et forholdsvis lite gammelskogsareal, men har delvis naturskogpreg i partier. Området har en mosaikk av skogdekte partier, liser, små myrpartier og mer åpen skog på kollene. Vegetasjonen er gjennomgående fattig og domineres av blåbærgranskog, fattige myrpartier og rasmark/berg. Det finnes en del gamle og grove trær i området, spesielt av gran og osp. Død ved forekommer i hovedsak sparsomt, men i enkelte partier finnes en del død ved av gran, særlig i form av læger. En del død ved av osp forekommer stedvis rikelig i liser i vest og sør. Kontinuiteten av død ved er brutt og hovedsakelig forekommer død ved i tidlige nedbrytningsstadier og av små til middels store dimensjoner. Artsmangfoldet er forholdsvis lite variert og det finnes få gammelskogsarter. Det finnes imidlertid noen signalarter innen lav og sopp - også rødlistearter.

Naturverdiene finnes spredt i området, men i all hovedsak innenfor kjerneområdene. Området danner en middels god helhet og man finner hele gradienten fra liser til toppen av kollene representert. Tilstøtende areal som inneholder de samme verdiene er fraværende og tilbudet synes å dekke den gamle skogen som finnes her. Området grenser til hogstpåvirket skog og skog med mindre gammelskogs kvaliteter på alle kanter.

Området oppfyller til dels viktige mangler ved skogvernet. Av generelle mangler er produktiv lavlandsskog på Østlandet middels oppfylt, mens viktige forekomster av rødlistearter er relativt dårlig oppfylt. Av prioriterte skogtyper inngår gammel granskog i middels grad.

Ertsrudberget har viktige naturverdier knyttet til gammel sørboreal granskog og mosaikk av skog/myr med høy luftfuktighet, samt gamle løvtrær. Det er få tilsvarende områder i denne delen av Nes som har tilsvarende verdier. Svakheter er knyttet til kontinuitet av død ved. Området vurderes som lokalt verneverdig (*).

Feltarbeid

Området ble undersøkt av Øivind Gammelmo i løpet av en dag, 7. september 2016. Terrenget i området er lett å få oversikt over. Store deler av området er befart og området vurderes som godt undersøkt.

Tidspunkt og værrets betydning

Vær og tidspunkt for kartlegging var tilfredsstillende med hensyn til ettersøkte organismegrupper.

Utvelgelse og undersøkelsesområde

Ertsrudberget er tilbudt gjennom ordningen med frivillig vern, i regi av Miljødirektoratet, Fylkesmannen i Hedmark og grunneierne. Tilbudt areal (undersøkelsesområdet) var på 1955 dekar.

Tidligere undersøkelser

Området er tidligere besøkt i forbindelse med kartlegging av naturtyper og verdisetting av biologisk mangfold i Nes kommune (Reiso 2003) og kartlegging av nøkkelbiotoper i Nes på Romerike (Dahl & Heggland 1999). Den østre delen av undersøkelsesområdet er tidligere besøkt i forbindelse med naturtypekartlegging i Sør-Odal kommune (Reiso m. fl. 2009). Området i Nes kommune er også tidligere kartlagt i forbindelse med MiS-registrering.

Beliggenhet

Området ligger på og rundt toppen Ertsrudberget på grensen mellom Nes og Sør-Odal kommuner. Avgrenset område omfatter kun areal i Nes kommune og omfatter et område med eldre granskog.

Naturgrunnlag

Topografi

Avgrenset område omfatter toppen Ertsrudberget, samt lisidene i sør og vest. Hoveddelen av området består av lisidene i sør og vest som i hovedsak består av eldre granskog, samt topp-partiet som består av en mosaikk av små og mindre koller, myrpartier og småkupert terreng.

Geologi

Berggrunnen består av øyegneis, granitt, foliert granitt og diorittisk til granittisk gneis. Løsmassene består av tynn moreneavsetning og fjell i dagen samt noe myr.

Vegetasjonsgeografi

Vegetasjonseksjon: OC-Overgangsseksjon, vegetasjonssone: sørboreal 100% .

Området ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) og tilhører overgangsseksjonen (OC). Regionalklimaet er relativt kontinentalt.

Klima

Hovedsakelig finnes middels til bratte lisider som har en del sørvendt eksposisjon.

Vegetasjon og treslagsfordeling

Vegetasjonen preges av fattige til intermedieære skog- og til dels myrtyper. Terrengtet er stedvis bratt og kupert og består av en mosaikk av skogdekte lisider, myrer, fuktdrag og mer åpen skog på kollene. Blåbærskog er den dominerende vegetasjonstypen, med noe innslag av lavskog, bærlyngskog og fattig myrvegetasjon. Mer sparsomt forekommer småbregneskog. Åpent berg/rasmark forekommer også vanlig. Skogen er dominert av gran, men på topp-partiet finnes innslag av furuskog. Furuskoen er av små til middels store dimensjoner. Myrene er av fattige typer og er til dels dekket av trær.

Skogstruktur og påvirkning

Det meste av skogen i lisidene er i aldersfase og er stedvis virkesrik, høgreist og grovvokst. På lavere bonitet har skogen mer moderate dimensjoner. Sjiktingen er stort sett svak til ensjiktet i hele området. I lisidene i vest og sør finnes det lommer hvor skogen er i en tidlig oppløsningsfase med godt innslag av død ved av gran i tidligere og midlere nedbrytningsstadier. Området på toppen av Ertsrudberget mangler innslag av grove furutrær og her er skogen generelt yngre. Det finnes enkelte forekomster av høgstubber og noe gadd (sparsomt). Noen av disse har brannspor. Trolig har furu vært mye vanligere her enn det skogen viser i dag. I lisidene finnes det stedvis svært grove ospær og død ved av osp. Ellers finnes det enkelte større løvtrær (bjørk, rogn og selje) spredt i området. Gadd og læger av disse finnes spredt, men sparsomt. Skogen i myrkantene virker sentvoksende og er småvokst. Skogen i lisidene er på veg inn i en fase med økt sammenbrudd og tilfanget av død ved vil økt betraktelig.

Kjerneområder

I det følgende listes informasjon om de avgrensede kjernelokalitetene i området Ertsrudberget. Nummereringen referer til inntegninger vist på kartet.

1 Ertsrudberget

Naturtype: Gammel granskog - Gammel lavlandsgranskog
BMVERDI: B

Areal: 119daa

Innledning: På oppdrag for rådmannen i Nes kommune registrerte stiftelsen Siste Sjanse (nå BioFokus) nøkkelbiotoper i den delen av kommunen som ligger vest for Glomma i 1999. Lokaliteten ble kartlagt av Siste sjanse i forbindelse med kartlegging av naturtyper og verdisetning av biologisk mangfold i Nes kommune i 2002-2003. Lokaliteten er revidert i forbindelse med kartlegging for frivillig vern i 2016.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Området ligger på Ertsrudberget, ca. 600-700 m vest for trigonometrisk punkt. Ertsrudberget ligger ca. 4 km rett øst for Fallet, ved kommunegrensa. Nøkkelbiotopen ligger om lag 400 meter over havet, og grenser til eldre produksjonsbestand av gran.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Granskogen er grovvokst og svært rik på død ved. Skogen er nokså skrinnet med bærlyng i feltsjiktet. Gran er dominerende treslag. Det er et visst innslag av furu og noe bjørk og osp. Mye av den døde veden er fra samme generasjon, men det er også en del læger fra senere nedbrytningsstadier. Flere læger er nokså grove. Kontinuiteten i liggende død ved er dårlig. Det er noen høgstubber av gran i området og relativt få synlige stubber.

Bruk, tilstand og påvirkning: Det finnes få spor etter inngrep i området. Noen eldre stubber forekommer, men generelt har lokaliteten preg av naturskog.

Artsmangfold: Lokaliteten tilbyr gunstig substrat for vedboende sopp. Flere arter knyttet til tidlige nedbrytningsstadier ble funnet; granrustkjuke (*Phellinus ferrugineofuscus*) og rynkeskinn (*Phlebia centrifuga*) er begge rødlistet. Lungenever (*Lobaria pulmonaria*) vokser her på bjørk.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter innenfor det avgrensede området.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten inngår i et nettverk av viktige skoglokaliteter i denne delen av kommunen.

Verdivurdering: Nøkkelbiotopen inneholder mange elementer. Disse forekommer sterkt fortettet, og skogen rundt er nokså fattig på elementer. Arronderingen er suboptimal i og med at biotopen ligger på en liten høyde inne i skogen. Ved skoglige hensyn på stedet, kan området på sikt bli en nøkkelbiotop med basis i det død-ved rike området som er lokalisert. Hele Ertsrudberget har en mindre fragmentert skog enn de lavereliggende granskogene som vi har sett i disse delene av Nes kommune. Det er viktig å ivareta en del av de verdiene som denne granskogen har gjennom nøkkel- og restaureringsbiotoper. Det er gjort funn av rødlisteartene rynkeskinn og granrustkjuke i biotopen. Rynkeskinn er sjelden i Nes, mens granrustkjuke er en signalart som er funnet i flere nøkkelbiotoper. Lokaliteten vurderes som viktig (B-verdi).

Skjøtsel og hensyn: De kartlagte naturverdiene er ikke avhengig av skjøtsel for å opprettholdes og videreutvikles. Videreutvikling av gamle trær og død ved krever at hogst ikke gjennomføres innenfor de avtegnede grensene. Kartlegger anbefaler at lokaliteten settes av urørt, dvs. uten fremtidig skogbruksdrift. Råd knyttet til skjøtsel og hensyn er en veiledende anbefaling fra kartlegger om hvordan naturverdien i lokaliteten best kan tas vare på.

2 Ertsrudberget S

Naturtype: Gammel granskog - Gammel lavlandsgranskog
BMVERDI: B

Areal: 35daa

Innledning: Lokaliteten har blitt kartlagt av Stiftelsen Siste sjanse (nå BioFokus) både i forbindelse med nøkkelbiotopregistrering i 1999 og kartlegging av naturtyper og verdisetting av biologisk mangfold i Nes kommune i 2002-2003. Lokalitetsbeskrivelsen er laget av SiS den 08.05.2003, noe revidert i 2015. Lokaliteten er noe revidert i forbindelse med kartlegging for frivillig vern i 2016.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Området er en del av en sørvendt lise i åsen Ertsrudberget. Lokaliteten ligger 320-350 m.o.h., og grenser over i en nokså åpen skrent mot sørvest, ellers over i eldre granskog.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Biotopen har eldre granskog med en del død ved med innslag av osp, samt noe død ved av osp. Blåbærskog dominerer, men stedvis er det tørrere bærlyngpartier. Gran er dominerende, men osp og furu finnes også spredt. Skogen er flersjiktet, men med liten spredning. Det er en del stående død ved av gran og noe av osp. Mengden liggende død ved av gran i tidlige og middels nedbrytningsstadier er relativt stor, men mengden sterkt nedbrutte stokker er liten. Det mangler død ved av grove dimensjoner.

Bruk, tilstand og påvirkning: Gamle stubber forekommer spredt, og skriver seg fra flere hogstingrep. I sør er det hogstflate inn mot biotopen.

Artsmangfold: Det ble funnet flere signalarter innen lungeneversamfunnet og to stokker med granrustkjuke (*Phellinus ferrugineofuscus*). Granrustkjuke er en god signalart på verdifulle granskoger i Nes. Den var tidligere på rødlista over arter.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter innenfor det avgrensede arealt.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten inngår i et nettverk av viktige skoglokaliteter i denne delen av kommunen.

Verdivurdering: Biotopen har eldre granskog med en del død ved og en "ospekant" mot impediment. Biotopen er, tross i få artsfunn, en verdifull skogsbiotop i Nes kommune. Skogen er velutviklet og har rikelig med død ved. Lokaliteten vurderes som viktig og gis B-verdi.

Skjøtsel og hensyn: De kartlagte naturverdiene er ikke avhengig av skjøtsel for og opprettholdes og videreutvikles. Videreutvikling av gamle trær og død ved krever at hogst ikke gjennomføres innenfor de avtegnede grensene. Kartlegger anbefaler at lokaliteten settes av urørt, dvs uten skogbruksdrift.

3 Nord for Gåsva

Naturtype: Gammel granskog - Gammel lavlandsgranskog
BMVERDI: B

Areal: 126daa

Innledning: Lokaliteten er tidligere registrert i forbindelse med MiS-registrering i denne delen av kommunen. Lokaliteten ble delvis revidert i forbindelse med naturtypekartlegging i Sør-Odal kommune (Reiso et al. 2009). I forbindelse med kartlegging for frivillig vern i 2016 ble lokaliteten besøkt i felt og avgrensning og beskrivelse er oppdatert.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger langs et fuktdrag i Lurhøllia ved Grasmyrkoia helt vest i Sør-Odal kommune rett øst for Ertsrudberget. Berggrunnen består av øyegneis, granitt og foliert granitt. Løsmassene består av tynn moreneavsetning og fjell i dagen samt noe myr. Området har forholdsvis høy luftfuktighet, men ellers lite særpregede lokalklimatiske trekk.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Avgrensningen gjelder naturtypen gammel granskog med utformingen gammel lavlandsgranskog. Blåbærgranskog er den dominerende vegetasjonstypen med noe innslag av fattig gransumpskog. Skogen er preget av mye død ved av gran i forskjellige nedbrytningsstadier. Stedvis forekommer mye tørrgran. Området har høy luftfuktighet og består av et fuktig søkk med en mindre bekk og fuksig. Skogen er middels god sjiktet. Av NiN grunntyper dominerer blåbærskog.

Bruk, tilstand og påvirkning: Skogen fremstår som tilsynelatende urørt gammel granskog, men noen få spor etter stubber ble registrert.

Artsmangfold: Området er rikt på hengelav og den rødlistede arten gubbeskjegg forekommer rikelig innenfor området.

Fremmede arter: Det ble ikke registrert fremmede arter innenfor det avgrensede området.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten inngår i et nettverk av viktige skoglokaliteter i denne delen av Sør-Odal kommune.

Verdivurdering: Området er et middels stort område med naturskogpreget gammel granskog. Lokaliteten inneholder få signalarter. Kontinuitet av gammel skog virker god og mengden død ved er stor og kontinuiteten i denne synes å være god. Lokaliteten har på sikt gode forutsetninger for å opparbeide store mengder død ved som vil være en fordel for flere arter som finnes i nærliggende skogområder. Lokaliteten vurderes som viktig og gis B-verdi.

Skjøtsel og hensyn: Verdiene som er kartlagt i forbindelse med gammel granskog ivaretas og utvikles best om området settes av til fri utvikling og skjermes for hogst.

rtsmangfold

Det finnes et middels antall gammelskogsarter som er svake til middels gode signalarter. I tillegg finnes det noen rødlistede arter, alle i kategori NT. Stedvis finnes det gode forekomster av hengelav, inkludert rødlistearter gubbeskjegg. For øvrig finnes en del mer vanligere hengelav, randkvistlav og lungenever i gode forekomster, spesielt i lisdene mot sør og vest. Området tilbyr stedvis gunstig substrat for vedboende sopp. Flere arter knyttet til tidlige nedbrytningsstadier ble funnet; granrustkjuke og rynkeskinn.

Tabell: Artsfunn i Ertsrudberget. Kolonnen **Totalt antall av art** summerer opp antall funn innenfor området. 0 betyr at artsfunnet ikke er tallfestet, men begreper som mye, en del, sparsomt, spredt o.l. er brukt. Det store tallet i kolonnen **Funnet i kjerneområde** henviser til hvilke kjerneområder arten er funnet. Det lille tallet angir hvor mange funn som er gjort i hvert kjerneområde. 0 betyr tekstlig kvantifisering. Små tall uten kjerneområdenummer angir funn utenfor kjerneområder.

Gruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Rødliste-status	Totalt antall av art	Funnet i kjerneområde (nr)
Karplanter	Populus tremula	osp			1
Lav	Alectoria sarmentosa	gubbeskjegg	NT		1 3
	Lobaria pulmonaria	lungenever			1

Avgrensning og arrondering

Området er i overkant av 1200 daa. Det meste av arealet består av funksjonelt gammelskogsareal i mosaikk med myr og kollepartier på topp-plataet. Det finnes mindre partier med hogstpåvirket skog (Hogstflater) innenfor det avgrensede området. Verneforslaget grenser til hogstflater i sørøst, vest og nord. Ellers grenser lokaliteten til veg i sør og skog med mindre gammelskogs kvaliteter. Verneforslaget fanger opp de gjenværende gammelskogsarealene og sog med større verdi i området. På grunn av de omfattende hogstingrepene i store deler av kanten på verneforslaget blir avgrensingen av verneverdig areal ganske ujevn. Særlig gjelder dette i øst. Derfor blir området nokså dårlig arrondert i forhold til den aktuelle topografien. Likevel vurderes arronderingen som tilfredsstillende/rimelig god i forhold til kjente naturverdier i området og ingen deler av området antas å være utsatt for reelle negative kanteffekter som følge av denne avgrensingen. Det bør vurderes å ta inn noen områder med hogstflater og skog med mindre gammelskogsverdier i øst for å bedre arronderingen noe.

Andre inngrep

Området har trolig vært gjennomhugd tidligere og det finnes flere spor etter tidligere tiders hogster. Disse hogstene har trolig endret skogbildet noe og har gitt grunnlag for at grana i dag er mer dominerende.

Vurdering og verdisetting

Området har et forholdsvis lite gammelskogsareal, men har delvis naturskogpreg i partier. Området har en mosaikk av skogdekte partier, lisdier, små myrpartier og mer åpen skog på kollene. Vegetasjonen er gjennomgående fattig og domineres av blåbærgranskog, fattige myrpartier og rasmark/berg. Det finnes en del gamle og grove trær i området, spesielt av gran og osp. Død ved forekommer i hovedsak sparsomt, men i enkelte partier finnes en del død ved av gran, særlig i form av læger. En del død ved av osp forekommer stedvis rikelig i lisdene i vest og sør. Kontinuiteten av død ved er brutt og hovedsakelig forekommer død ved i tidlige nedbrytningsstadier og av små til middels store dimensjoner. Artsmangfoldet er forholdsvis lite variert og det finnes få gammelskogsarter. Det finnes imidlertid noen signalarter innen lav og sopp - også rødlistearter.

Naturverdiene finnes spredt i området, men i all hovedsak innenfor kjerneområdene. Området danner en middels god helhet og man finner hele gradienten fra lisdene til toppen av kollene representert. Tilstøtende areal som inneholder de samme verdiene er fraværende og tilbudet synes å dekke den gamle skogen som finnes her. Området grenser til hogstpåvirket skog og skog med mindre gammelskogs kvaliteter på alle kanter.

Området oppfylder til dels viktige mangler ved skogvernet. Av generelle mangler er produktiv lavlandsskog på Østlandet middels oppfylt, mens viktige forekomster av rødlistearter er relativt dårlig oppfylt. Av prioriterte skogtyper inngår gammel granskog i middels grad.

Ertsrudberget har viktige naturverdier knyttet til gammel sørboreal granskog og mosaikk av skog/myr med høy luftfuktighet, samt gamle løvtrær. Det er få tilsvarende områder i denne delen av Nes som har tilsvarende verdier. Svakheter er knyttet til kontinuitet av død ved. Området vurderes som lokalt verneverdig (*).

Tabell: Kriterier og verdisetting for kjerneområder og totalt for Ertsrudberget. Ingen stjerner (0) betyr at verdien for kriteriet er fraværende/ ubetydelig. Strek (-) betyr ikke relevant. Se ellers kriterier for for verdisetting i metodekapittelet.

Kjerneområde	Urørthet	Død ved mengde	Død ved kontin.	Gamle bartrær	Gamle løvtrær	Gamle edel-løvtrær	Tre-slagsfordeling	Topografisk-variasjon	Vegetasjons-variasjon	Rikhet	Arter	Størrelse	Arrondering	Samlet verdi
1 Ertsrudberget	***	***	**	**	*	—	**	*	*	*	*	-	—	**
2 Ertsrudberget S	**	**	**	**	*	—	**	*	*	*	*	-	—	**
3 Nord for Gåsva	**	**	**	**	*	—	*	**	*	*	*	-	—	**
Samlet vurdering	**	**	**	**	*	—	*	*	*	*	*	**	*	*

Referanser

Artsdatabanken. 2006. Rødlistebasen. (www.artsdatabanken.no).

Artskart 2016. Artsdatabanken & GBIF Norge, internett. <http://artskart.artsdatabanken.no/default.aspx>

Dahl, K. & Heggland, A. 1999. Nøkkelbiotoper i nes på Romerrike. Nes kommune vest for Glomma. Siste Sjanse-rapport 1999-2.

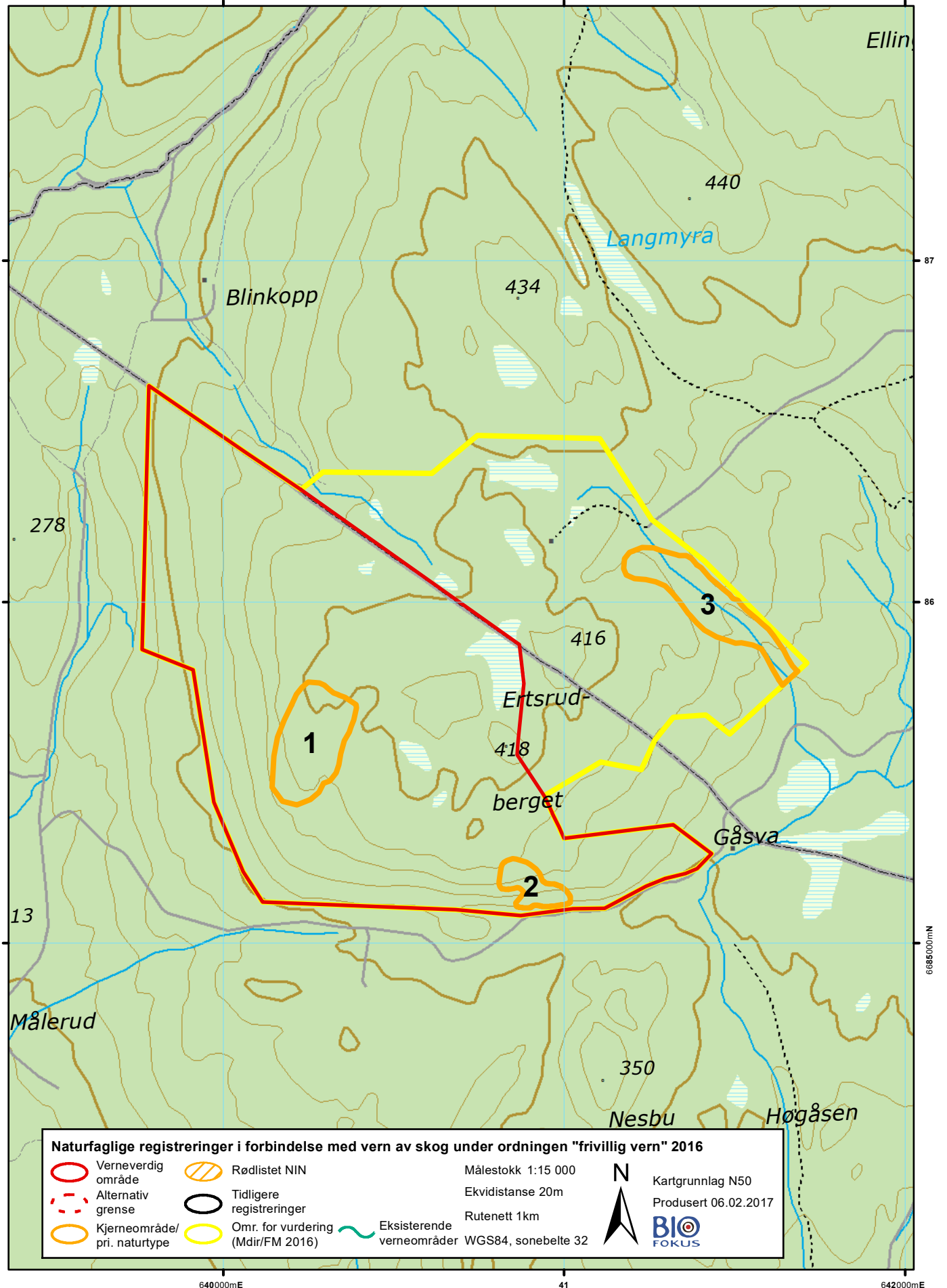
Naturbase 2016. Miljødirektoratet, internett. <http://kart.naturbase.no/>

Norges Geologiske Undersøkelse 2017. Berggrunnskart på nett, Norges Geologiske Undersøkelse. Tilgjengelig fra: <http://geo.ngu.no/kart/losmasse/>

Norges Geologiske Undersøkelse 2017. Kart over løsmasser. Tilgjengelig fra: http://geo.ngu.no/kart/berggrunn_mobil/

Reiso, S. 2003. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold i Nes kommune i Akershus. Siste Sjanse-rapport 2003-10.

Reiso, S. et al. 2009. Naturtypekartlegging i Sør-Odal kommune 2007. BioFokus-rapport 2008-11, 46 s.

Bilder fra området Ertsrudberget

Gode forekomster av død ved av osp innenfor kjerneområde 1 (Ertsrudberget). Foto: Øivind Gammelmo

Lungenever forekommer stedvis rikelig. Foto: Øivind Gammelmo

Det finnes lommer med gode forekomster av død ved av gran. Foto: Øivind Gammelmo

Skogen i lisdene er stedvis preget av blokkmark og berg i dagen. Granskogen er stedvis grovvokst. Foto: Øivind Gammelmo